

بررسی تأثیر خلاصه نمودن دروس توسط فراگیران به روش نقشه‌کشی مفهومی بر یادگیری شناختی دانشجویان پرستاری

مرجان سید مظهري^۱، دکتر منیژه سید مظهري

همکاران فرایند: دکتر زهرا فارسی، اعظم سجادی، ناهید رجایی

محل اجرای فرایند: دانشکده پرستاری ارتش جمهوری اسلامی ایران

گروه یا واحد مربوطه: گروه آموزش داخلی جراحی

گروه هدف فرایند: دانشجویان پرستاری ترم ۵ دانشکده پرستاری آجا

تاریخ اجرا (مدت اجرای فرایند): این طرح در سال ۱۳۹۰-۹۱ طراحی گردید و در واحد پرستاری قلب و عروق دانشجویان ترم ۵ پرستاری به اجرا در آمد و در سال ۱۳۹۱ به اتمام رسید.

مقدمه و بیان مسئله

مقدمه و بیان مسئله: (بیان اهمیت، ضرورت و کاربرد

انجام فرایند بر اساس نیاز سنجی‌های انجام شده)

انسان نیازمند یادگیری است، زیرا برای هر لحظه از زندگی

رفتاری خاص لازم است که بدون آن ادامه حیات امکان پذیر

نمی‌باشد و انسان ناگزیر است این رفتار جدید را یاد بگیرد

یا رفتار قبلی خود را تغییر دهد. مهمترین تعریف یادگیری

تعرفی است که کیمبل در سال ۱۹۶۱ پیشنهاد کرده است. وی

یادگیری را به صورت "تغییر نسبتاً پایدار در توان رفتاری یا

رفتار بالقوه که حاصل تجربه است و نمی‌توان آن را به حالت

موقتی مانند آنچه بر اثر بیماری، خستگی یا داروها پدید می‌آید

نسبت داد". مطابق این تعریف کیمبل به تغییر رفتار ناشی از

یادگیری اشاره دارد یعنی نتایج یادگیری باید قابل انتقال به

رفتار قابل مشاهده باشد و پس از یادگیری، یادگیرنده باید

قادر به کاری باشد که قبل از یادگیری نمی‌توانست انجام دهد.

از طرفی دیگر، وی در این تعریف به ایجاد تغییر نسبتاً پایدار

تاکید می‌نماید یعنی با توجه به اینکه یادگیری ایجاد تغییر

است اما تغییر باید نسبتاً پایدار باشد تا بتوانیم آن را یادگیری

بنامیم. بعلاوه او به رفتار بالقوه اشاره دارد که برطبق آن تفاوت

بین مفاهیم یادگیری و عملکرد مشخص می‌گردد. یادگیری

تغییراتی است که در ساختارذهنی فرد ایجاد می‌گردد و در

حال حاضر قابل اندازه‌گیری نمی‌باشد. برخی از این تغییرات

حاصل از یادگیری ممکن است به علت مساعد بودن شرایط

به رفتار بالفعل تبدیل شود که به آنها عملکرد می‌گوییم ولی

نباید همیشه انتظار داشت که آثار یادگیری بلافاصله در رفتار

بالفعل یادگیرنده پدیدار شود و گاهی اوقات، بدون اینکه

در رفتار بالفعل فرد تغییراتی حاصل شود یادگیری به وقوع

می‌پیوندد. بنابراین می‌توان گفت توان عمل کردن، متفاوت

از یادگیری است. نهایتاً اینکه مطابق این تعریف تنها تغییرات

همراه با تمرین، یادگیری محسوب می‌شود.

یکی از این روش‌ها که در یادگیری معنی‌دار موثر است استفاده

از روش نقشه‌کشی مفهومی می‌باشد که این روش هم بعنوان

یک روش تدریس و هم به عنوان یک روش تمرین قابل بهره

برداری می‌باشد که در آن ارتباط مطالب آموزشی با یکدیگر

بصورت یک الگوی منظم و البته بر گرفته از تفکر خلاق فرد

طراحی می‌گردد. حال از آنجایی که پیش‌تر و در یک تحقیق

- جراحی گردش خون) در پس آزمون و پیش آزمون به تفکیک دو گروه مورد و شاهد
- بررسی و مقایسه کارایی دانشجویان در واحد کارآموزی بالینی (در واحد کارآموزی پرستاری داخلی-جراحی گردش خون) به تفکیک دو گروه مورد و شاهد
  - بررسی و مقایسه میزان رضایتمندی دانشجویان پس از آزمون نهایی به تفکیک دو گروه مورد و شاهد

روش اجرا

برای تدوین این برنامه و اجرای این تحقیق مداخله‌ای، ابتدا پژوهشگر به مطالعه کتب و مقالات علمی موجود در زمینه نقشه کشی مفهومی پرداخت و پس از فراگیری کامل آن در یک جلسه از دانشجویان ترم ۵ پرستاری دانشکده پرستاری آجا آزمون پیشرفت تحصیلی (پیش آزمون) گرفته شد و پس از اتمام این آزمون دانشجویان به طور تصادفی به دو گروه تقسیم شدند و طرح درس کامل ترم به دانشجویان هر دو گروه ارائه شد. سپس در یک جلسه ۴۵ دقیقه‌ای به دانشجویان گروه یک (آزمون) در مورد نقشه کشی مفهومی، اجزاء آن و چگونگی ترسیم نقشه کشی مفهومی برای هر موضوع درسی در واحد پرستاری داخلی-جراحی قلب و عروق، آموزش داده شد و سپس از آنان درخواست گردید که پس از هر جلسه تدریس به شیوه سخنرانی، مطالب درس را به همان شیوه نقشه کشی مفهومی که از قبل به آنها آموزش داده شده بود، طراحی نمایند، این در حالی بود که نقشه‌ها هر جلسه توسط مدرس بررسی و جهت رفع اشکال به دانشجویان برگردانده می‌شد و نهایتاً در آخر ترم نقشه‌ها جمع‌آوری و مورد ارزیابی قرار می‌گرفت. در گروه دوم (کنترل) نیز پس از تدریس به شیوه سخنرانی از دانشجویان خواسته می‌شد تا مطالب را برای جلسه بعد مرور نمایند و در جلسه بعد، پرسش و پاسخ کلاسی انجام می‌گرفت. در نهایت یک هفته پس از آخرین جلسه (جلسه ۱۶) بدون اینکه به دانشجویان دو

دیگر، این الگو بصورت یک روش تدریس توسط مسئول این طرح مورد استفاده قرار گرفت و مطابق با نتایج به چاپ رسیده از آن مشخص شد. علی‌رغم این که روش نقشه‌کشی مفهومی در مقایسه با روش تدریس به سبک سخنرانی، بر یادگیری شناختی بسیار موثر است اما در امر تدریس، بسیار زمان‌بر می‌باشد. لذا این بار محقق بر آن شد که از این الگو در تمرین دانشجویانی که قبلاً بر اساس شیوه سخنرانی مطالب را آموخته بودند، استفاده نماید.

ترغیب دانشجویان به استفاده از این روش در آموزش پرستاری می‌تواند جهت توسعه مهارت‌های تفکر انتقادی، ارزیابی مراقبت‌های بیمار محور و همه جانبه، آماده نمودن دانشجویان جهت فعالیت‌های بالینی و برقراری ارتباط بین دروس تئوری و بالین بسیار کاربردی می‌باشد. همچنین این روش اضطراب دانشجویان را کم نموده، و منجر به یادگیری در سطوح بالاتر شناختی می‌شود و انگیزش دانشجویان را برای یادگیری افزایش می‌دهد.

هدف کلی

تعیین تاثیر خلاصه نمودن دروس توسط فراگیران به روش نقشه کشی مفهومی بر یادگیری شناختی دانشجویان پرستاری

اهداف اختصاصی

- تعیین و مقایسه مشخصات دموگرافیک دانشجویان به تفکیک دو گروه شاهد و مورد
- تعیین و مقایسه نمرات دانشجویان (در واحد پرستاری داخلی-جراحی گردش خون) در پیش آزمون به تفکیک دو گروه مورد و شاهد
- تعیین و مقایسه نمرات دانشجویان (در واحد پرستاری داخلی-جراحی گردش خون) در پس آزمون به تفکیک دو گروه مورد و شاهد
- مقایسه نمرات دانشجویان (در واحد پرستاری داخلی-

- گروه اطلاع داده شود از آنها پس آزمون گرفته شد و نتایج دو
- آشنا سازی دانشجویان با روش یادگیری بهتر مطالب
- آشنا سازی دانشجویان با روش مرور سریع مطالب در
- آزمون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ترم بعد نیز در طی
- گذراندن واحد کارآموزی پرستاری داخلی-جراحی گردش
- خون، کارایی بالینی دانشجویان براساس چک لیست پژوهشگر
- ساخته که روایی آن با نظر خواهی از همکاران صاحب نظر
- دانشگاه‌های مختلف و پایایی آن نیز توسط ارزیابی پیوستگی
- درونی (ثبات داخلی) با استفاده از روش کورد ریچارد انجام
- شد، مورد ارزیابی قرار گرفت.

پیامدهای اجرا و محصول یا بروندهای فرایند

- این روش آموزشی به شیوه‌های مختلفی مورد بررسی و ارزیابی
- قرار گرفت که شامل:
- ارزیابی و بررسی یادگیری شناختی دانشجویان
- ارزیابی و بررسی کارایی بالینی دانشجویان در آن واحد
- درسی
- ارزیابی و بررسی رضایتمندی دانشجویان از انجام تکالیف

سطح اثر گذاری (بخش، دانشکده، دانشگاه، کشوری و بین المللی)

- نقاط ضعف فرایند
- نارضایتی دانشجویان در ابتدای شروع طرح از وقت گیر بودن
- کشیدن نقشه‌ها
- این طرح در سطح دانشکده و دانشگاهی تاثیر گذار است.
- پروژه حاضر به دلیل کاربردی بودن آن در سطوح ذیل تاثیر
- گذار است که شامل:

آموزش دروس تئوریپرستاری و یا سایر رشته‌ها

- آموزش بالینی پرستاری به دلیل درک بهتر مشکلات بیمار
- و کنترل مشکل در هر منطقه از نقشه‌ای که در ذهن خود
- ترسیم نموده‌اند.
- افزایش خلاقیت دانشجویان

نتیجه گیری شامل چالش‌ها و مشکلات اجرایی فرایند

- نقاط قوت فرایند شامل:
- آشنا سازی دانشجویان با روش صحیح خلاصه نمودن مطالب
- این طرح فرصت مناسب را در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد
- تا تمرین تمامی دروس خود را بر این الگو استوارنماید
- تا یادگیری بهتر و پایدارتر انجام شود.
- این طرح فرصت مناسبی است تا دانشجویان بخش‌هایی از
- درس را که تا به متوجه نشده یا اشتباه متوجه شده است
- در گرفتن باز خورد از استاد یا کشیدن نقشه‌ها متوجه شود
- و در رفع آن بکوشد.
- این طرح به دلیل درگیر نمودن ذهن دانشجویان جهت کشیدن
- هر چه بهتر و کامل‌تر نقشه‌ها سبب میشود تا یادگیری
- مطالبی به این شیوه تمرین شده پایدارتر گردد.

نتایج

الف- آنالیز اطلاعات دموگرافیکی:

نتایج آماری نشان داد که اختلاف معنی دار آماری به لحاظ اطلاعات دموگرافیکی (سن، جنس، تاهل، علاقمندی به حرفه پرستاری، معدل ترم قبل، وضعیت اشتغال به کار دانشجویی یازمین هر گونه کار بالینی و سکونت در خوابگاه) آزمودنی های هر دو گروه وجود نداشت ($P > 0/05$). (هدف اول)

ب- آنالیز پیش آزمون:

نتایج آماری نشان داد که میانگین نمرات کسب شده از پیش آزمون بر اساس سوال های طراحی شده توسط پژوهشگر، در دو گروه، دارای اختلاف معنی دار آماری نبود ($P > 0/001$) و از نظر دانش قبل از تدریس، دانشجویان دو گروه با یکدیگر مشابه بودند. (هدف دوم)

ج- آنالیز پس آزمون:

نتایج آماری تی مستقل نشان داد که میانگین نمرات کسب شده از پس آزمون بر اساس سوال های طراحی شده توسط پژوهشگر، در دو گروه، دارای اختلاف معنی داری است ($P < 0/001$) بطوری که میانگین محاسبه شده از پس آزمون گروه آزمون که به روش نقشه کشی مفهومی به تمرین درس خود پرداخته بودند بسیار بالاتر ($15/38 + 1/62$) از گروه شاهد ($0/83 + 1/90$) بود. (هدف سوم)

د- مقایسه آنالیز پیش آزمون و پس آزمون:

در مقایسه میانگین پیش آزمون ($5/69 + 2/33$) و پس آزمون ($12/30 + 1/62$) گروه مورد و پیش آزمون ($5/60 + 1/90$) و پس آزمون در گروه شاهد ($11/93 + 1/90$) که با آزمون تی زوجی انجام گرفت، تفاوت معنی داری در سطح یادگیری دانشجویان مشاهده گردید ($P < 0/001$). (هدف چهارم)

ه- مقایسه کارایی بالینی:

در مقایسه ای که بر اساس چک لیست پژوهشگر ساخته در واحد کارورزی قلب و عروق بین نمونه های دو گروه انجام گرفت

مشخص گردید که بین کارایی بالینی دو گروه مورد و شاهد اختلاف معنی داری وجود دارد ($P > 0/05$). (هدف پنجم)
ز- میزان رضایتمندی:

نتایج نشان داد که اگر چه در ابتدای شروع طرح، نمونه های گروه مورد از وقت گیر بودن طراحی نقشه ها شاکی بودند اما در انتهای طرح، طبق همه پرسسی انجام شده مشخص شد که درصد رضایتمندی گروه مورد (۹۸٪) به دلیل یادگیری بهتر دروس نسبت به گروه شاهد (۵۱/۵٪) بالاتر می باشد. (هدف ششم)

نتیجه گیری نهایی

تمرین به روش نقشه کشی مفهومی توسط دانشجویان در یادگیری درس پرستاری قلب و عروق، کارایی بالینی آنان و همچنین میزان رضایتمندی آنها از یادگیری، موثر است.

تائیدیه های مربوطه و ارزشیابی فرایند

تائیدیه معاونت آموزشی دانشکده پرستاری ارتش - تائیدیه گروه داخلی و جراحی دانشکده پرستاری ارتش

قابلیت تعمیم و اجرا در سایر مراکز آموزشی

در صورت جلب توجه دیگر همکاران این فرآیند قابلیت اجرا برای دیگر واحدهای تئوری در سایر رشته های دانشگاهی را دارد.

استمرار (استمرار اجرای فرایند در برنامه های جاری آموزشی)

در صورت کاربرد این روش می توان از آن در تمامی دروس جهت کسب بازخورد یادگیری بهتر در دانشجویان هر مقطع و هر رشته ای استفاده نمود.